

SAMMANSTÄLLNING

Datum
2021-04-14

Kommunstyrelsens kontor
Sara Jervfors, MatLust
sara.jervfors@sodertalje.se

Näringsdepartementet
Marija Milivojevic

Sammanfattning regional dialog MatLust, Södertälje kommun – Food Systems Summit 2021

På uppdrag av Näringsdepartementet var Södertälje kommun värd för en av de två svenska regionala dialogerna och denna genomfördes digitalt den 24 mars kl.13.00-16:00.

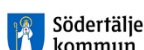
Inför dialogen hade hänvisats till deltagarna om Svenska FAO-kommitténs skrift *Hållbara livsmedelssystem – kunskap, innovation och samarbete* i syfte att få en fördjupad kunskap om livsmedelssystem och få ta del av exempel från olika delar av det svenska systemet.

Vårdkommunen via Sara Jervfors, projektchef MatLust /kostchef, Södertälje & Gnesta kommun och Boel Godner, kommunstyrelsens ordförande Södertälje kommun hälsade inledningsvis deltagarna välkomna till dialogen.

Statssekreterare Per Callenberg berättade därefter om regeringens arbete med toppmötet om livsmedelssystem.

Under ledning av moderator Lovisa Madås (AGFO) fick deltagarna sedan inspireras av föreläsningar och därefter diskutera hållbara livsmedelssystem utifrån ett regionalt/lokalt perspektiv. Inspiratörer och talare var Pernilla Johnsson SLU *Livsmedelssystemets transformation*, Fredrik Kjellröier ekobonde i Uppland *Lokal hållbar matproduktion från en ung lantbrukares perspektiv*, Michael Maroutian från Sevan AB *Från global inspiration till lokal matproduktion – berättelse från en företagare med invandrabakgrund* och Olga Grönvall Lund Reformaten *Vad krävs för att få unga konsumenter att välja hållbart producerad mat?*

Under dialogen medverkade 101 personer varav ett 20-tal endast deltog som åhörare, 16 av dem var elever från en grundskola. Resterande deltagare delades in i 6 grupper med ca 10 personer i varje grupp. I grupperna diskuterades sedan utifrån fyra frågeställningar en visionsmening per grupp med stöd av samtalsledare. Samtliga grupper som bjudits in var representerade med övervikt på offentlig verksamhet samt stödjande organisationer. Representation fanns även från personer med invandrabakgrund samt ungdomsgrupper för att enligt uppdraget särskilt se till dessa personers intressen.

De visionsmeningar som dialogen hölls kring var följande:

1	Kunskaps- & innovationssystemet bidrar till ökad produktivitet, innovation och cirkularitet i livsmedelskedjan & hållbar produktion, transport och konsumtion av livsmedel.
2	Konsumenterna har ett högt förtroende för livsmedlen som erbjuds och kan lätt göra medvetna, hållbara, och hälsosamma val till rimligt pris oavsett socioekonomiska förutsättningar.
3	Livsmedelsproducenter får rimligt betalt och har goda förutsättningar, inklusive arbetsvillkor, för att producera hållbar och hälsosam mat.
4	Privata och offentliga finansierings- och stödsystem, samt regelverk uppmuntrar till konkurrenskraft och att mat produceras hållbart och är hälsosam.
5	Livsmedelssystem kan hantera utmaningarna avseende livsmedelsförsörjning och nutrition till hela befolkningen, producenternas lönsamhet samt miljö och klimatförändringarna.
6	Handels- och restaurang led säljer till övervägande del hållbar och hälsosam mat till konsumenterna och säkerställer att matsvin minskas eller återvinns genom cirkulära tillvägagångssätt

Visionsmeningarna diskuterades i sin tur utifrån frågeställningarna:

1	Vad krävs för att visionen ska uppnås?
2	Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?
3	Vilka aktörer behöver engageras?
4	Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

En återrapportering från varje grupp gjordes och mötet avslutades med att Marija Milivojevic, Regeringskansliet, beskrev vägen framåt och Sara Jervfors, ansvarig från MatLust, Södertälje kommun, tackade alla deltagare för stort och viktigt engagemang och informerade om att samtliga deltagare kommer få ta del av dialogens sammanställning.

Information lämnades även till deltagarna att ytterligare synpunkter kan sändas till matlust@sodertalje.se.

Samt att man kan följa dialogarbetet på följande länkar:

[Food Systems Summit Dialogues | United Nations](#)

[Food Systems Summit – Toppmöte för hållbara livsmedelssystem - Regeringen.se](#)

[Food Systems Summit | United Nations](#)

<https://matlust.eu/>

Sammanfattning från de olika grupperna:

Grupp 1. Kunskaps- & innovationssystemet bidrar till ökad produktivitet, innovation och cirkularitet i livsmedelskedjan & hållbar produktion, transport och konsumtion av livsmedel.

Fråga 1. Vad krävs för att visionen ska uppnås?

Politik

- Modiga politiska beslut
- Systemtänk
- Synliggör innovativa, nya livsmedel och produktionsmodeller som strategiskt viktiga export- och forskningsområden för Sverige
- Uppmärksamma frågan genom att lyfta in den i olika strategiarbeten och handlingsplaner.
- Livsmedelssektorn bör ha utsläppsmål
- Likvärdiga konkurrensvillkor behövs där beteckningar av växtbaserade produkter inte begränsas

Formulering av visionen

- Visionen formuleras så att mål och medel åtskiljs
- Visionens "delmål" är prioriterade

Värderingar

- Ändrad vetenskapsteori
- Tydliggör vilka grundläggande värderingar som vi vill följa (SDGs)
- Globalt konsumentdrivet skifte
- Bredare syn på innovation

Samverkan

- Förbättra möjligheten för samarbete mellan näringsliv, akademi och offentlighet
- Nära förankring och samarbete mellan bransch och akademi för att "rätt saker" ska finnas med i forskningen.
- Samverkan inom matsystemet
- Ökad samverkan mellan myndigheter, producenter och aktörer m.fl.
- Tvärsektoriellt samarbete inom innovationssystemet samverkan mellan forskning och SME-företag
- Fri tillgång till exv. Klimatdata
- Hierarkilös samverkan
- Vi lämnar konkurrensmentaliteten för samarbete samt jämnare distribution av resurser (både lokalt och globalt)

Stöd

- Stöd till ökad produktion och forskning kring svenska växtbaserade grödor
- Stöd behövs till bönder som vill ställa om
- Identifiera och avsluta subventioner som bidrar till ohållbar produktion & konsumtion

Ändra inriktning på mat-konsumtionen och produktion

- Omställning, hållbar produktion och forskning bör prioriteras
- Ökad transparens i livsmedelskedjor, spårbarhet från produktion till konsumtion
- Mer forskning kring förädling i leden efter primärproduktionen. För att utveckla möjligheterna till mervärden i förädlingen, ökad andel växtbaserade livsmedel i kosten för förbättrad folkhälsa ökad konsumtion och produktion av växtbaserade livsmedel
- Offentliga kök ska ha lättare att upphandla och servera växtbaserat

Kunskap

- Främja lärande & förståelse för vårt nuvarande livsmedelssystem
- Kunskap: gemensam faktabaserad problem- & möjlighetsbild att ta avstamp i
- Inte glömma bort processledet ex protein av en ärt

Fråga 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?

Förhållningssätt

- Gemensam faktabaserad problem- & möjlighetsbild att ta avstamp i
- Ödmjukhet inför forskning och ny kunskap.
- Förståelse behövs för att människor trots "kunskap" ändå inte alltid väljer "rätt".
- Förståelse för hur värderingar driver konsumtionsmönster.

Kunskap

- Kunskap om hur glappen ser ut idag för att kunna fatta rätt beslut framåt
- Gemensamma faktablattformar, t.ex. EPOK på SLU.
- Förståelse för livsmedels systemet
- Ökad kunskap inom livsmedelssektorns alla led.
- Nära förankring mellan forskning och akademi.
- Folkbildning i frågor om livsmedelssystem
- Kunskap och innovation för att förändra produktionen av livsmedel till att omfatta även andra ekosystemtjänster inklusive kolinlagring - utformas för att det ska underlättas

Organisation

- Samverkan
- Gemensam innovationsarena tillsammans med närbesläktade branscher
- Innovations- och forsknings-satsningar med systemperspektiv

Stödsystem

- Möjliggöra den omställning som krävs, ekonomiskt, för parter i alla steg
- Identifiera och avsluta subventioner som bidrar till ohållbar produktion & konsumtion
- Mångfald behövs - stora, små - djur, växter
- Ökad satsning på innovation inom livsmedel i Sverige
- Innovationer med skalbarhet

Hur

- Koppla samman akademi, näringsliv och offentlig verksamhet.
- Bryta ner visionen i mål och kopplat det till mål och handlingsplaner
- Få med konsumenterna på resan
- Göra det man kan på de ställen man är
- Säkerställa fortsatt svensk produktion av livsmedel. Utan producenter - ingen produktion. Sverige har bland de mest hållbara produktionerna i världen.

Övrigt

- Separationen mellan växt- och djurgårdar krymper - näringsloopar sluts (ink människor)
- CAP:en och Green Deal/Farm to fork måste vara helt alligerade.

Fråga 3. Vilka aktörer behöver engageras för att visionen ska uppnås?

Politiker

- Politikens roll som beslutfattare: Likvärdiga konkurrensvillkor Omställning, hållbar produktion och forskning bör prioriteras • Livsmedelssektorn bör ha utsläppsmål • Stöd till ökad produktion och forskning kring svenska växtbaserade grödor • Stöd behövs till bönder som vill ställa om
- Politiker behöver prioritera branschen och se den i systemperspektiv ej primärproduktion för sig se helhet
- Påverka politiken för konkurrensmässiga villkor. Konkurrenskraftiga företag har råd med hållbarhet.
- Möjliggöra för olika produktionssätt över hela landet.

Organisation

- Skapa en nationell arena för livsmedelsutveckling utifrån ett nationellt snarare än regionala perspektiv men kopplar till det regionala

Samverkan

- Tänka globalt, export och import. Samarbeta över nationsgränserna.
- Tänka även utanför livsmedelsbranschen, vilka fler kan man få med på "tåget" utöver de redan "invigda". Civilsamhället, föreningar, privata företag, skolor, politiker m.fl.
- Alla organisationer och aktörer som verkar inom livsmedelskedjan - bryta ner arbetet i gemensamma insatser
- Samling inom livsmedelsstrategin finns redan.
- Horisontella samarbeten i ökad utsträckning, med olika roller
- Brobyggare en kopplare mellan olika led

Kunskapsorganisationer

- Utbildningsväsendet höja nivån inom livsmedelsbranschen
- Forskningen ska komma till nytta för företagen mer företagsanknutet. Regleringsbrevet ska innefatta företagsnära forskning som när marknaden
- Grundskolor, gymnasium, universitet

Rådgivare

- Rådgivningsorgan behöver ha kunskap som breddar produktionen, lämna volymfokus till bredd och kvalitet som syns i hela landskapet
- Utvecklare och försäljare av lantbruksmaskiner - ta fram och förmedla kunskap och maskiner för kolinlagrande jordbruksmetoder

Kommunikation

- Kommunicera ut det arbete som sker inom innovationsarenan - till konsumenter/offentlig måltid/dagligvaruhandel/restauranger
- Medier, tankesmedjor, tidningar med rollen att inspirera och samordna den mängd information som finns på området.

Öka växtbaserat

- Växtbaserat Sverige - roll att verka för att främja ökad konsumtion och produktion av växtbaserade livsmedel
- Offentliga kök ska ha lättare att upphandla och servera växtbaserat.

Övrigt

- Alla som gör saker jobba med mervärdeskoncept som möjliggör en betalning till producenter för merarbetet.

Fråga 4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

Förhållningssätt

- Kompetens snarare än kunskap behövs för att skapa förändring
- "Context, context, context". Att lösningar måste anpassas till den lokala platsen.
- Samarbeten mellan myndigheter kring nationella mål, tex. livsmedelsstrategin och miljömålen.
- Skala ut, inte bara upp

Exempel på aktörer

- Sweden Food Arena
- Svensk Kolinlagring samlar aktörer från livsmedelskedjan för att sprida och möjliggöra kolinlagrande livsmedelsproduktion i Sverige
- Växtbaserat Sverige

Vad behövs skapas

- Skapa starka och effektiva samverkansforum. Använda de som redan finns och skapa nya där det behövs.
- Marknadsföring som främjar hållbara matval
- Sensoriska aspekter i marknadsföring.
- Hållbar livsmedelskedja
- På ämnet spårbarhet i livsmedelskedjor: Blockkedjeteknik som lovande plattform

Grupp 2. Konsumenterna har ett högt förtroende för livsmedlen som erbjuds och kan lätt göra medvetna, hållbara, och hälsosamma val till rimligt pris *oavsett socioekonomiska förutsättningar*.

Fråga 1. Vad krävs för att visionen ska uppnås?

Nå ut till alla:

- För att förenkla omställningen för offentlig sektor och nå ut till barnen vore det en fördel om hållbar mat även lagades i hemmen oavsett socioekonomisk bakgrund. Idag är tex. importerat ris en vanlig basvara i många hem men som man i skolorna försöker komma bort ifrån och byta ut.
- För att få barn att äta mer hållbart behöver det vara gott men man behöver också involvera och informera, ge kunskap och utbildning för att alla ska förstå varför. Det är viktigt att få med sig pedagogerna och jobba med den pedagogiska måltiden och hållbarhet ihop. Att använda skolmaten som ett verktyg i de olika skolämnena borde vara obligatoriskt.
- Alla behöver veta varför vi ska välja hållbart producerad mat, vilket ger motivation att välja rätt.
- Det är viktigt att börja introducera hållbar mat i tidig ålder, gärna från förskoleålder.
- Prissättningen behöver anpassas så det ska vara möjligt för alla att välja hållbart producerad och nyttig mat och att maten som är ohållbart producerad och onyttig får bära dess verkliga kostnader kopplat till att den bidrar till ett sämre klimat och miljö, samt ohälsa bland befolkningen.

Skifte:

- Framförallt unga påverkas mycket av reklam i sociala medier där den ofta riktas på "hälsosam" mat som inte behöver betyda "hållbar". Dvs. att man kan tro att man gör bra och hälsosamma val men det är inte säkert att det är bra för planeten, vilket kan vara svårt att se skillnaden i.
- Man skulle behöva vända på det att det som är bra för planeten är hälsosamt.
- Det ska vara lätt att göra rätt och dyrt att göra fel, inte tvärt om, ett helhetsgrepp behöver tas.

Transparens:

- Det är svårt att veta säkert om man kan lita på olika företags påståenden om att deras produkt är hållbar, en ökad transparens behövs.
- Ett säkert kontrollsystem behövs för att konsumenten ska kunna lita på märkningar och att de efterföljs, det behöver vara lättare för konsumenten att göra medvetna val, lätt att välja rätt.

Förbättrad primärproduktion:

- De strukturella bakomliggande faktorerna behöver förändras från bland annat produktionsidan där en större hänsyn behöver tas kring hållbarhet och sociala delar.
- Det behöver bli gynnsamt att skapa sociala eller ekologiska mervärden (i primärproduktionen) tex. genom poängsystem, REKO-ringar eller andelsjordbruk.

Fråga 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?

& Fråga 3. Vilka aktörer behöver engageras?

Företag/handeln:

- Viktigt att se på hur hållbar mat framställs och vart den placeras (lätt att hitta) i butiken rent strategiskt.
- Transparens från olika märken.
- Längre kontrakt med mindre odlare för att skapa förutsättningar för primärproducenter.
- Hållbart behöver vara mer lättillgängligt.

Kommunal nivå:

- Upphandlingslagar behöver bli korrigerade för att underlätta arbetet med mindre producenter och på så sätt ge förutsättningar för fler aktörer.
- Politisk vilja till förändring.

Ökad kunskap:

- Öka råvarukunskapen för nya livsmedel, hur man tar hand om och tillagar en ny produkt.
- Reklam behöver justeras spec. till ungdomar på sociala medier där hälsosamt och nyttigt inte behöver betyda hållbart vilket idag kan misstolkas.
- Fler hållbara förebilder för unga.
- Ökad kunskap från tidig ålder.

Politiska förändringar:

- Livsmedelsstrategin behöver fokusera mindre på optimering och export och mer på människo-/miljönytta.
- Ta ett helhetsgrepp.
- Priserna behöver förändras så att alla samhällsklasser oavsett bakgrund har råd att äta mer hållbart producerad och nyttig mat.
- Öka självförsörjningsgraden.
- Alla behöver ta ansvar men stort ansvar ligger på politikerna.

Fråga 4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

- Upphandling – öka basbeloppet för direktupphandling för att möjliggöra offentliga måltider att vara en spjutspets för att driva på en ökad lokal/regional livsmedelsförsörjning.
- Omarbetning/skiftning av livsmedelsstrategin till mer fokus på en hållbar livsmedelsproduktion med ett större fokus på att öka den nationella självförsörjningen.
- Politiska beslut – Lagkrav på att alla kommuner ska ta fram en lokal livsmedelsförsörjningsstrategi samt livsmedels- och måltidspolicy kopplat till den nationella livsmedelsstrategin.
- Lägre priser på nyttiga och hållbart producerade livsmedel.
- Lätt att göra rätt
- Bättre förutsättningar för primärproducenter
- Samordning – tätare samverkan i dessa frågor mellan region, länsstyrelse och kommuner.
- Forskning och utveckling

Grupp 3. Livsmedelsproducenter får rimligt betalt och har goda förutsättningar, inklusive arbetsvillkor, för att producera hållbar och hälsosam mat.

Fråga 1. Vad krävs för att visionen ska uppnås?

Produktionen

- Alla i kedjan är ansvariga för hur produktionen sker, även om bönderna utför arbetet. Det är i produktionen som den stora miljöbelastningen ligger. Allt börjar med producenten, vi måste lyssna mycket där för att kunna producera hållbart och ha en stark livsmedelsproduktion.
- Behövs fler aktörer i kedjan för att fördela ansvaret.
- Hänvisar för mycket till vad konsumenten vill. Finns för stor benägenhet att skylla ifrån sig. Slopa målen om ökad avkastning och volym, det är dom som driver fram de ohållbara metoderna.
- För att visionen ska uppnås behöver perspektivet ändras. Utgå från bondens perspektiv. Menar inte att alla ska lära sig hur man producerar. Men att vi i samhället i stort har kommit långt ifrån det perspektivet. Alla tre dimensionerna av hållbarhet måste vara med hela tiden.
- Ska vi ha ett hållbart jordbruk behöver vi tänka bredare än att dela upp det som vi gör idag. Får det konventionella jordbruket att låta dåligt, trots att vi i Sverige har bland de bästa i världen. Om man ska få det hållbart hela vägen behöver vi hitta en medelväg. För de som är KRAV-certifierade ligger vinsten i certifieringen. Vi ska ställa krav på hur det går till – men tittar man på attityder så är det ofta en jakt på att hitta fel. Också stora kostnader. Behöver ändra förhållningssättet till hur vi ser på vårt jordbruk och de produkter vi ser därifrån.

- Hur visar man de positiva effekterna på produktionssätt som är hållbara, och tvärtom på sätt som inte är hållbara? Det finns ingen prislapp på det. Ekosystemtjänster osv. Kan vi synliggöra det genom skatter, regleringar, krav, olika prislapp?
- Behöver också lyfta fram allt bra som vi gör i vårt land. Det är också en drivkraft.

Utmaningar för företagare

- De allra flesta företag i livsmedelskedjan är småföretag. Rimligt betalt och goda förutsättningar är en grundpelare.
- Hur får vi in fler unga i lantbrukaryrket, och hur gör vi det attraktivt att vara bonde? Står inför ett stort generationsskifte. Lönsamhet och hållbara affärsmodeller är viktigt, men det är också viktigt att företag är socialt hållbara för att ha en stark grund att stå på.
- Det behövs en fungerande marknad. Nu är många beroende av några få stora. Behövs fler aktörer som konkurrerar mot de stora. Det skulle minska beroendet vid uppköp osv.
- Rimliga arbetsvillkor är en utmaning som egenföretagare. Det kan se olika ut för olika företagare. Rimligt betalt är en evig fråga.
- Vem vill bli lantbrukare i framtiden? Ett perspektiv är att människor på grund av minskad arbetskraft i lantbruket kommer att ersättas med teknisk utveckling, t.ex. AI.
- Vi har en hög medelålder i lantbruket. Slutar en lantbrukare var 8:e timme varje dag. Behöver vrida på perspektiven.
- Behöver jobba mer tillsammans och skapa kluster som gynnar alla i kedjan. Ställs ganska stora krav på producenterna. Man ska producera hållbart. Det kostar pengar att vara innovativ. Ger också mindre utrymme till saker som man behöver koncentrera sig på.
- Klusterbildning – där man alla ser alla aktörer i kedjan som medverkande.

Fråga 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?

& Fråga 3. Vilka aktörer behöver engageras?

Livsmedelsförsörjning i kris/krisberedskap

- Livsmedelsförsörjning i tid av kris/försvaret. Livsmedelsförsörjningen är helt feltänkt i fördelningen inom försvaret. Mat är en stor fråga i krig. Mat har omvänd pris-elasticitet. I goda tider är den billig, i dåliga tider dyr. Utmaning att lyfta pengar från nutiden till framtiden som ett slags försäkring. Exempel: under Första världskriget hade lantbruket goda tider, men befolkning som svalt. Under Andra världskriget hade man fixat detta. Nu är det systemet avvecklat.
- Allt som syftar till ekonomisk effektivisering minskar hållbarheten och förmågan att stå emot kriser.

Kontraurbanisering/återbefolkning av landsbygden

- Ifrågasätta urbaniseringsutvecklingen. Alla människor har arealer som maten vi äter kommer från. Vanlig svensk har ca 3400 kvm/år. Befolkningen i Stockholms län behöver alla Mälardalslänen plus Östergötland och en bit av Gotland för sin livsmedelsförsörjning. Inte hållbart att vi kommunicerar att vår livsstil är bra när vi har den situationen. Behöver vända och få människor att flytta ut på landsbygden och ut på gårdarna.
- Behöver en kontraurbanisering. Många av våra samhällsproblem kan man härleda till urbaniseringen som pågått senaste hundra åren. Omöjligt att få till hållbar livsmedelsförsörjning så länge befolkningen inte förstår vad de innebär. Vore fantastiskt om t.ex. Småland, Värmland, Härjedalen etc. kunde återbefolkas.

Ökad resiliens på gårdarna

- För att få till resiliens på gårdar – handlar om att ha många produktionsgrenar. Man blir sårbar om man har få – medan olika delar balanserar varandra. Det kräver mer arbete. Mekanisering blir komplicerat. Behöver flytta ut de små livsmedelsföretagen nära gårdarna för att få det här att gå ihop. Aktörer: framförallt företagarna själva, lantbrukarna och lantbrukarnas organisationer. Kommunerna har också en viktig roll. Särskilt näringslivsenheterna och säkerhetsavdelningarna. Kommunerna behöver bli mer kreativa i samarbetet med sina lantbrukare. Alla frivilligorganisationer behöver bli en del i matsäkerhetsfrågan.

Hållbar markanvändning

- Markanvändning. Mycket infrastruktur- och samhällsutbyggnad pågår just nu. Gärna i närheten av städer och på platser nära bördig åkermark. Vi ska inte vara emot samhällsutveckling – men upplever att många kommuner ser till sig själva och bygger och tar jordbruksmark lite här och var. Upplever att det inte finns någon sammanhållning i markanvändningen. Behöver vara mer rädda om den matproducerande mark vi har. Både kommuner och högre upp. Se utifrån produktionsperspektiv. Vad behövs? Kunskap och positiv attityd till att vi vill ha mer matproduktion.
- Handlar också om goda förutsättningar – många lantbrukare får lägga tid och kraft på att slåss mot samhällsutbyggnad. De vill producera livsmedel och driva sina företag. Det är ett hinder för dem. Stor fråga i hela världen att mycket produktiv åkermark försvinner. Inte förbud, men värna den odlingsbara marken.
- Många lantbrukare har mycket svinn innan skörd. Vilt som äter upp grödor tex. Finns många delar som påverkar lantbrukaren och som tar resurser.

Regelförenklingar

- Regelförenklingar. Det är många tillstånd en lantbrukare måste ha om man har djur tex. Något som kommer framåt – teknik och digitalisering. Sparar miljö och energi när tekniken blir billigare.

Värderingar/bildning

- Människors värderingar går att påverka. Både LRF och andra jobbar med såna frågor. Går bredare politiskt också. Efterfrågan – värderingar. Värderar man viss typ av kvalitativ mat blir efterfrågan större på den. Behöver bygga på kluster och kedjor. Få nya distributionsnät och fler uppköpare som vill ha högre kvalitativ mat.
- Krävs att man förändrar konsumenters värderingar. Offentlig sektor och upphandling har stor roll och också restauranger. Kan få människor att vilja betala mer för något som ger mer i förlängningen.
- Klimatkompensera på jordbruksmark i Sverige. Om man får människor att betala för det kan man öka priset på maten. Behöver titta på EU-ersättningarna och få dem att kanaliseras till de produktionerna. Förenklad byråkrati, lokal förvaltning för att använda EU-ersättningarna för att gynna ekosystemtjänster och biologisk mångfald.
- Kommunernas påverkan. Har sagt att vi inte bygger på jordbruksmark (Nyköping). Mycket gammalt som sitter i väggarna som gör det svårt att komma fram. Kostnader för avlopp, vatten, infrastruktur etc. Behövs regelförenklningar. Kontroller och regler blir också ett slags legitimitet, tar också betalt för det. Det är en inkomstkälla. Attityden. Om man ska regelförenkla – få upphöjd position för produktion. Tittar på vattendirektivet tex och kostnader som kommer med det. Inte bara maten man levererar utan för helheten. Myndighetssverige har resa i att se de här utmaningarna.
- Generella kunskapsnivåer ute hos aktörer. För att kunna använda aktörer som offentlig sektor och restauranger som drivkrafter behövs kunskap för att motivera hållbara val som kan gynna livsmedelsproducenter.

Riskspridning

- Titta på risker och riskspridning i livsmedelssystemet. Appliceras oavsett vilket land, men ser väldigt olika ut för lantbrukare i olika länder. Politiska system som gynnar verksamheten på vissa håll, i andra system ekonomiska förutsättningar som bestämmer. På lång sikt ha fungerande livsmedelsproduktion. Kommer det vara attraktivt för nya aktörer? Stora risker för den som kliver in idag. Finns mycket villkor och ekonomiska utmaningar. Inte så lätt att göra det. Behöver sprida riskerna, de blir stora för ett fåtal som det ser ut nu. Aktörer: utanför kedjan. Bioekonomi. Primärproduktionen. Samarbeta med andra än idag. Skillnad på fossila kolatomer och gröna.
- Uppsving för livsmedelsproduktion och skog, mark. Kommer vara stort intresse från andra aktörer och samarbetsformer att arbeta utanför de aktörer som finns i kedjan idag. Kan hitta stimulans, intresse. Och ändrade perspektiv.
- Bioekonomin kring skogsindustri för att kunna producera hållbart, foder tex. Alla kan inte hitta på allt själva. Långt större, globala problem. Koppla bioekonomi till livsmedelsproduktion.

4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

Politiska system. Där man bestämt sig för en bra livsmedelsproduktion, då förändrar det politiken.

Sweden Food Arena har t.ex. tittat på olika förhållningssätt till livsmedelsproduktion. I t.ex. Finland vill man ha en inhemsk livsmedelsproduktion och är stolta över det, det är en del av nationella identiteten, något att vara stolta över. Andra länder är stolta över sin export.

Kommunen Mouans sartoux i södra Frankrike. Där är mark dyrt. Kommunen bestämt sig för att de vill ha jordbruk och att jordbruksmark ska finnas kvar. Därför gick kommunen in och köpte en gård med egen mark som producerar mat till egna offentliga verksamheterna. Finns platser där man bestämt sig vilket visar sig i de politiska besluten.

Regelförändringar. Svårt att få till. Handlar mycket om bildning. "Bildning är det som är kvar när man har glömt allt man lärt sig" – citat från Ellen Key. Bildningsrörelser, Folkhögskolor etc. Sverige och de andra nordiska länderna lämnade det här efter andra världskriget. Behöver plocka upp igen. Sätter bildningen på hög nivå.

MatLust i sig en aktör som samlar ihop andra aktörer och ger möjlighet. Nyckel till att få till regelförenklingar. Om man inte har kunskap så blir det mycket regler. Behöver ha erfarna människor som behöver vara på samma nivå som den de inspekterar.

Många boende i stan som inte har koppling till landet längre. Hur man ser på tiden när man rustade i landet mot svält, och hur man idag säger att den odlingsbara marken är artificiell och ska återgå till sitt ursprung. Samtidigt ska vi ha biologisk mångfald etc. T.ex. balans mellan fria fiskvägar och vattentillförsel till åkermark. Kunskapsinhämtning.

Stolt mat i Sörmland är ett bra exempel. Mindre gårdar som i sig är en utbildning för konsumenten. Samtidigt får inte maten från de större gårdarna bli "fulmat". Vi har god djurhållning i Sverige.

Gå bort från investeringar i fossil industri. Kommer göra stor skillnad. Vad vi kommer att lägga pengar på, vilken produktion som kommer värdesättas. Livsmedelsproduktion kommer vara vinnare. Har gjort en del i Sverige och på EU-nivå. Ser de initiativen sprida sig över jorden. Värdefullt.

Transformativa lösningar – alla individer som nu engagerar sig i de här frågorna. Att vi vill förändra, lära oss mer, förstå sammanhangen mer. Sätter press på politiker och ekonomiska system. Är ganska positiv till utvecklingen framåt.

Relationsmat som begrepp. Alla ska ha relation till maten vi äter och att vi bygger det. Reko-ringar, matlådor etc. Möjlighet att lära känna ett lantbruk och få relation till maten. Öka kunskapen, bildningen och intresset. Exempel: Sålde ekologiska tomater på bondens marknad, och märkte att konsumenterna blev stolta över att lära sig olika sorter. Att få relation till producenter skapar intresse. Sätt att betala. Varför klimatkompenserar vi inte svensk jordbruksmark? Saltå Kvarns system Bondens verktyglåda - att betala producenter extra som gör extra insatser för miljön är ett bra exempel.

Återkommande begrepp: attitydförändringar, att myndighetssverige har en resa att göra, offentlig sektor, riskspridning.

Övergripande sammanfattning i huvudrummet:

- Riskspridning. Ojämn lönsamhet i kedjan. Handeln tjänar pengarna och primärproduktionen har svårt att få lönsamhet.
- Finns platser där man har bestämt sig – då leder det till politiska förändringar. Både länder och kommuner. Finland tas upp som ett gott exempel i Sweden Food Arenas rapport – tydlig inriktning på att de ska ha egen, inhemsk livsmedelsproduktion. Den ingår i den nationella självbilden och då blir den också värd något.
- Betalningsvilja. Bilda kluster där hela kedjan är med. Tror att det är en viktig bit. Hänger ihop med relationsmat. T.ex. REKO-ringar, Bondens marknad etc. Direktkontakt med primärproducenter för att man lär sig mer om produkterna och betalningsviljan och bildningen ökar.
- Utbildning/attitydförändringar. Tidigare på 1900-talet fanns en stark folkbildningsrörelse. Behöver tillbaka till det vad gäller mat, så att de som jobbar med mat får goda förutsättningar och för att få nya unga människor att vilja bli bönder.
- Om vi satsar på avveckling av fossil energi kommer jordbruket och livsmedelsbranschen att bli vinnare. Fossila kolatomer är något annat än gröna kolatomer.
- Betalsystem, likt Saltå Kvarns belöningsystem Bondens verktygslåda, som ger mer betalt ju mer bonden gör för miljön är ett bra exempel.
- Att många individer engagerar sig i matfrågorna just nu ger en positiv bild framåt.

Grupp 4. Privata och offentliga finansierings- och stödsystem, samt regelverk uppmuntrar till konkurrenskraft och att mat produceras hållbart och är hälsosam.

1. Vad krävs för att visionen ska uppnås? / 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?

Politiska regleringar och styrmedel

- Minska spänningen mellan konkurrenskraft och hållbarhet inom företagande och näringsliv. Idag gör det ekonomiska systemet att konsumenterna måste betala mer för hållbara val. Snedfördelning av produkter och kostnader, där det är exempelvis är billigare med importerad ost är lokalproducerad.
- Öka lönsamheten för småskaliga producenter och se över om stöden är bra fördelade. Idag finns det knapphändigt stöd för då systemet bygger på storskalig odling i Sverige. Måste vara lönsamt för små lantbrukare, behöver utökat stöd för att växa och vara kvar.
- Utveckla gemensam förståelse om olika definitioner. Svårt att mäta framsteg inom innovation och nya lösningar då det inte finns regleringar för vilka kriterier som ska uppfyllas för att något ska klassas som hållbart.
- Undersöka och reglera dagens marknadsföring. Som tidigare nämnts finns ingen reglering för vad som klassas som hållbart, men likaså gäller vad som är ekologiskt eller närproducerat m.m.

- Stärka och uppmuntra producenter utveckla hållbara produktions sätt.
- Stora regellättnader för att minska administrativa arbetsbördan för lantbrukare, då det idag finns för många stödsystem och regelverk som inte är i linje med varandra.
- Fokus på långsiktighet i offentlig upphandling.
- Etablera en strömlinjeförändring om vart vi är på väg inom livsmedelsområdet och hur alla delar inom livsmedelskedjan hänger ihop.
- Storleksrationalisera då det finns stora glapp inom svensk marknad. Om det ska finnas olika storlekar i systemet måste riskerna minskas samtidigt som det måste möjliggöras för små och medelstora aktörer att etablera sig, då rådande marknadshinder både är en konsekvens av en ekonomisk dimension och regelverk. Förslag på gruppcertifieringar och gå ihop med andra aktörer för att uppfylla kraven som producent?
- Utökade stödsystem för slutna kretslopp. Både storskaliga och småskaliga ska inkluderas.
- Regleringar måste både ske mer samordnat men samtidigt inte vara för övergripande. Viktigt att regleringarna är evidensbaserade och fångar in alla regioner.
- Arbetskraft måste ha betalt för att ha råd att producera.
- Prioritera landskap och biologisk mångfald genom ändrade prioriteringar i regelverk och stödsystem, ge producenter utökade medel för att bevara biodiversitet.

Förändrade värderingar

- Höja status för de som producerar inom hållbara ekosystem.
- Förändra sättet som vi pratar om konkurrenskraft och flytta fokus från ett uteslutande ekonomiskt perspektiv till att även inkludera ett hållbarhetsperspektiv.
- Sammankoppla odling mer med klimat, miljö och planetens hälsa. Vilka typer av odlingssystem vill vi ha framöver? Nödvändigt att vända blicken utåt och även inkludera ett globalt perspektiv.

3. Vilka aktörer behöver engageras?

- Företag och branschorganisationer
- Kommuner/politik/tjänstepersoner
- Regionen/politik/tjänstepersoner
- Myndigheter och offentlig sektor

4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

- Inkludera de små lokala konsumenterna genom nya beställningssystem i kommuner.
- Exempel på pågående arbete inom livsmedelsområdet sker exempelvis via Sweden Food Arena, Livsmedelsstrategin från Livsmedelsverket och Jordbruksverkets rapport.
- Se till vilka insatsvaror som behövs i jordbruk.
- Jobba i kluster och samverka i regioner, skapa synergier, ta hjälp av länsstyrelser och samordna insatsvaror, överskott på gödsel m.m.
- Ge social innovation och organisatorisk innovation mer utrymme ("omställningsinnovation").
- Främja nya tekniska lösningar och innovationssystem för olika produktionsätt.

Grupp 5. Livsmedelssystem kan hantera utmaningarna avseende livsmedelsförsörjning och nutrition till hela befolkningen, producenternas lönsamhet samt miljö och klimatförändringarna.

Fråga 1. Vad krävs för att visionen ska uppnås?

Samarbete och systemtänk

- Kräver samarbete och systemtänkande, tänka i komplexa nätverk och stora samband.
- Samarbete i hela ledet, från politiken till bonden.
- Alla måste samlas runt bordet vid varje fråga och sen 'håller alla med? vem ska göra vad?' Problem när vi bara samlas i konkreta frågor, men problemen blir vad ska jag göra? Frågor måste formuleras utifrån aktören för att alla ska förstå.
- Sverige besitter en potential med kunskap och bra samarbete nationellt, men internationell samverkan saknas för att effektivare jobba med frågorna. Inte jobba i stuprör utan samlat och mer effektivt.
- Samarbeta med dem som faktiskt vill och kan förändra.

Styrmedel

- Svårigheter i att låta konsumenten försöka välja rätt.
- Gemensam lagstyrning behövs för att nå klimatmålen. Det måste bli krångligt och dyrare att inte välja rätt.
- Det finns ett väldigt driv bland producenter och konsumenter men mellanleden lackar efter. Skapas förutsättningar för dem som har drivet så kommer det in en lustkomponent som är mist lika viktig som piskan som styrmedel innebär.

Hitta nyckelpersoner som kan ta ansvar för alla

- Vänta inte på att konsumenten kommer uppnå intresse att vända skutan, det kommer ta för lång tid.

Fråga 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen

Politiska beslut

- Det behövs politiska beslut (piska/morot)

Utbilda

- Sprida förståelse för varför vi ska göra vissa val, alla är inte insatta. Livsmedelssystemet är komplext, övergripande kunskap krävs för att ta rätt beslut, även beslutsfattare behöver utbildas.

Gemensamma och långsiktiga mål

- Nytt arbetssätt behövs där alla arbetar mot samma mål, från högsta politiska instans ner till folket. Det behövs engagemang uppifrån, medborgaren handlar det som finns i butik.
- Arbeta i team som representerar ett system. Våga prova nya arbetssätt och innovationer och se vad effekten blir.
- Vem ansvarar för att utvärdera om vi gör rätt saker och om vi är på väg åt rätt håll? Är de statistiska verktygen anpassade?

Uppmuntra innovation och testa praktiskt

- Många har bra idéer om innovationer etc som inte kommer fram för det är svårt för små aktörer att få tillgång till att prova lösningar (ekonomiskt etc)
- Testa praktiskt så att du faktiskt kan säga att det här har vi testat, det funkar!

Involvera och motivera alla

- För varje enskild aktör svara på frågan 'whats in it for me' så att alla har sin egen motivation att få förändringen gjord.

Fråga 3. Vilka aktörer behöver engageras?

Offentlig sektor en viktig aktör

- Offentliga sektorn har stor potential att servera rätt råvaror till stor massa och även fungera utbildande.
- Engagera de som finns runtomkring den offentliga måltiden men som inte arbetar med maten; lärare, rektorer, Organisationer och strukturer som inte förstår att dom jobbar med mat. Skol- och vårdprofessionerna har knappt någon måltidskunskap alls. Små möjligheten från måltidssidan att göra stora förändringar när utbildningsidan inte hänger med!
- Underlätta för kommuner att upphandla lokala producenter

Fråga 4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

- Måltidschefen i Trelleborg – hon förstår helheten
- Det som görs i förskolan om lärandepedagogik där man knyter ihop läran och maten. Det borde tas upp i skolan och gymnasiet.
- Vi behöver inte uppfinna hjulet i varje kommun utan lära av de goda exempel som finns och projicera.
- Leta efter förebilder bortom storstadsregionerna! Ibland blir det lite mycket storstad och det är svårt för glesbygden att förhålla sig till. Leta upp den lilla som lyckas göra saker men som aldrig får synas. Uppmaning till Matlust!

Grupp 6. Handels- och restaurang led säljer till övervägande del hållbar och hälsosam mat till konsumenterna och säkerställer att matsvinnminskas eller återvinns genomcirkulära tillvägagångssätt

Fråga 1. Vad krävs för att visionen ska uppnås?

Utbildning/Information:

- Informera konsumenter om varför hållbara och hälsosamma livsmedel är viktigt. Skapa ett brett konsumenttryck för att få till en förändring hos politiker m fl.
- Utbildning till alla led i kedjan; producenter, konsumenter etc.
 - Handeln kan ta ett större ansvar i att utbilda sina kunder.
 - Restauranger kan utbilda sina gäster i ex. matsvinn.
 - Genom skolmaten kan det offentliga utbilda framtidens beslutsfattare – som i sin tur påverkar sin omgivning.

Styrmedel/Regleringar/Politiska beslut:

- Få till en märkning som tydligt visar livsmedels klimatpåverkan – det underlättar för konsumenten att välja rätt. Exempel på förlaga: märkning på vitvaror.
- Gör det billigare att köpa bra mat – eller dyrare att köpa dålig.
- Ge handeln förutsättningar att tjäna pengar på att sälja hållbara livsmedel.
- Verktyg till restauranger som gör det lättare att arbeta hållbart; recept, menyer etc.

Inspiration/Föregångare

- Lyfta fram och ge plats åt eldsjälar samt bli bättre på att fånga upp, sprida och skala upp goda initiativ.

Fråga 2. Vilka är de viktigaste stegen i den riktningen?

& Fråga 3. Vilka aktörer behöver engageras?

Utbildning/Information:

- Alla aktörer i kedjan – berätta vad kunderna får när de väljer hållbart (identitet, miljöfördelar, starkare lokalsamhälle etc.)
- Utbildning genom offentliga måltider samt i skolan; hemkunskap, naturkunskap, samhällskunskap etc.
- Utbildning och information måste bedrivas av både det offentliga och det privata.
- Utbildnings- och informationskampanjer leder till konsumenttryck som i sin tur driver förändring i näringslivet

Styrmedel/Regleringar/Politiska beslut:

- Skapa rättvisa förutsättningar för företagande – att välja det ”hållbara” ska inte vara en konkurrensnackdel för att regler skiljer sig åt mellan kommuner/regioner.

Inspiration/Föregångare

- Mod: våga ta ställning och stå stadigt. Uppmuntra fler att våga – och belöna dem som gör det.

Fråga 4. Finns det goda exempel eller förslag på transformativa lösningar?

- Kompostlösningar inom såväl näringslivet som hushållen.
- Biogas av matavfall. Sprid och skala upp.
- Mod, eldsjälar.
- Cirkulära lösningar, ex. brödsvinn som används till öltillverkning, vars restprodukter används i brödbaket. Lösningen består i många ”små” lösningar som tillsammans ger en stor effekt.